

FELSEFE DÜNYASI

2008/2 Sayı: 48

YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR

ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Necati ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Necati ÖNER
Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Doç. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Doç. Dr. İsmail KÖZ
Doç. Dr. Veli URHAN
Yrd. Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S INDEX ve
TÜBİTAK /ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ

P.K. 21 Yenışehir / ANKARA
Tel&Fax: 0.312 231 54 40

Fiyatı: 15 YTL (KDV Dahil)

Banka Hesap No:

Vakıfbank Kızılay Şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı

Türkiye Diyanet Vakfı

Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

OSTİM Örnek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 Y.Mahalle / ANKARA
Tel: 0.312 354 91 31 (Pbx) • Fax: 0.312 354 91 32

BİR FELSEFECİ OLARAK AHMET İNAM Hayatı ve Eserleri

Süleyman Hayri BOLAY*

1947'de Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinde doğdu. 1959'da Sandıklı Çetinkaya İlkokulunu, 1962'de Selimiye Askerî Orta Okulu'nu, 1965'de Haydarpaşa Lisesini bitirdi, 1971'de Orta doğu Teknik Üniversitesinden elektrik mühendisi olarak mezun oldu. 1980'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde, Yan dalı Klasik Yunan Dili ve Edebiyatı olmak üzere felsefe doktorasını tamamladı. Tez konusu: "Edmund Husserl'de Mantiğin Yeri." Aynı yıl öğretim üyesi olarak girdiği ODTÜ'de 1989'de profesör oldu.

Dergilerde yayınlanmış ilk yazısı ölüm üzerinedir: "Yaşanacak Bir Şeydir Ölüm, Sevinçten Ağlanacak"¹ Daha sonra yayımladığı şiirlerinin yanı sıra edebiyat alanında ilk ciddi incelemesi: "Bilime Yaslanmak". Bundan sonra beş yıllık süre içerisinde "Çözümleyici Eleştiri" adını verdiği kuramsal ve uygulamalı bir edebiyat çalışması içine girdi. Bu çalışmaları, Behçet Necatigil, bir cümleyle şöyle özetledi: "Denemelerinde edebiyat yapıtının fiziksel niteliğinden toplumsal-tarihsel niteliğine uzanan bir bakış açısı kurmaya yöneliyor"². O yıllarda bir edebiyat bilim kurmaya çalışıyor, böylesi bir bilimin kuramının temellerini atmak için dilbilim, bilim felsefesi ve mantık çalışıyordu. 1975'den sonra, edebiyat eleştirisi yoğunluklu çalışmalarını edebiyat denemelerine kaydirdi. Giderek şiirimsi yoğunluk taşıyan bu çalışmalarını hâlâ sürdürüyor: "Filiz Nerdesin?" adlı romanında Türkiye'deki felsefe çevrelerine yakın entelektüel ortamı anlatmaktadır. Son yıllarda gerçekleştirdiği edebiyat çalışmalarında, şiir ve şâirler üzerinde yorumlarında fenomenolojik yolculuklar yapmaktadır.

Türkü ve şarkı yorumlarıyla da edebiyat yorumlarını bütünlemeyi hedeflemektedir. Daha 1970'li yılların başında giriştiği antropoloji çalışmaları, edebiyat tarihi ve eleştiri okumaları 1990'dan sonra yaşadığını söylediği "Gönül Felsefesi"nin ilk hazırlık aşamasını oluşturmaktadır.

Edebiyat eleştirisinde karşılaştığı yöntem sorunları, onu daha felsefe öğrencisi olmadan önce felsefeye itti. Bir yandan Edmund Husserl'in temellerini attığı fenomenolojiye ilgi duyuyor, buradan edineceği açılımlarla Nicolai Hartmann'ın ontolojisine dayanmak istiyor; diğer yandan bilim felsefesi ve modern mantık araştırmalarıyla yapılandırmayı düşündüğü edebiyat bilimin oturacağı temelleri sorguluyordu.

Felsefede doktora öğrenciliğine başladıktan sonra bu hayallerinden vazgeçti. Yapmaya çalıştığı şeylerin zorluğu onu, felsefede kendi yolunu bulmadan, önceden konulmuş, onda yaşantısı olmayan ilke ve yöntemlerden çıkarak bir yere varamayacağı düşüncesine götürdü. Batı düşüncesinin köklerini anlamak amacıyla üç yıl Latince, beş yıl

* Emekli felsefe profesörü.

¹ Ruh Dünyası Dergisi, 1963, ² Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yayınları, 1975, s.148

² Felsefe Ahlakı Üzerine Bazı İlk Düşünceler, Türkiye I. Felsefe, Mantık, Bilim Tarihi Sempozyumu Bildirileri. Ülke Yay., Ankara, 1991, s.346-352

da Eski Yunanca derslerini izledi. Mengüşoğlu'nun kendisine sıcak yaklaşımları olmasaydı, felsefe alanında akademik bir çalışma yapamayacaktı. Sekiz yıl süren doktora öğrenciliği sırasında kendisinden çok farklı düşünen bu hocasından teşvik gördü. Bilim felsefesi çalışmayı amaçlayarak öğrencisi olmayı düşündüğü hocası ona, Wittgenstein çalışmayı önerdi. İki yıl Wittgenstein üzerinde yoğunlaştıktan sonra, edebiyat araştırmalarından bu yana ilgi duyduğu Husserl'in fenomenolojisine yöneldi. Wittgenstein ve Husserl'de dil-mantık ilişkisini incelediği doktora çalışması reddedilince, araştırmalarını yalnızca Husserl üzerinde odakladı. Nermi Uygur'la birlikte büyük bir heyecanla Husserl'in "Mantık Araştırmaları"nı okudu.

1980'de ODTÜ'de mantık ve bilim felsefesi okutmaya başladı. Mühendislik öğrencisi iken kendilerinden çok yararlandığı Cemal Yıldırım ve Teo Grünberg'in yanında yine eski bir özlemi olan bilim felsefesi ve mantık alanındaki araştırmalarını yoğunlaştırdı. Avrupa'da katıldığı bir toplantıdan etkilenecek yüksek lisans ve doktora düzeyinde teknoloji ve çevre felsefesi derslerini verdi. Bilim felsefesinden teknoloji ve kültür felsefesine uzanan geniş bir ufuk içinde, estetik ve etik sorunlarla ilgilenmeye başladı. Bu çalışmaları onu "Gönül Felsefesi" adını verdiği, ölümüne kadar sürdüreceğini söylediği bir felsefi yaşantılar alanına götürdü. 1990'lı yıllardan sonra yazdığı her yazın, giriştiği her araştırmanın "Gönül Felsefesi" ile ilgili olduğunu söylemektedir.

Kendisi derslerinde Alman, İngiliz, Fransız düşünürlerinin metinlerine yoğunlaşarak bu görüşlerle hesaplaşmaktadır. Bu hesaplaşmaları ve onlara dayanan kendi felsefesinin temel hatlarını henüz derli toplu biçimde yayımlamış değildir. Bunun için henüz zamanın gelmediğini düşünmektedir. Bu tavrında Husserl'den edindiği felsefi yolculuk anlayışı egemendir. Son zamanlarda kendisine yakın bulduğu Nietzsche, Heidegger, Levinas, Derrida, Gabriel Marcel'le çıktığı yolculukta, yolun arkada olduğunu, felsefenin filozofun hayatıyla ayrılmaz bağları içinde yaşanarak gerçekleşeceğini savunmaktadır.

Bu tavrı onu, daha edebiyatçılığı evresinde savunduğu felsefe araştırmalarına yönlendirmektedir: Kendi kültürel köklerimizden tanımanın verdiği heyecanla yerelliğimizden kaynaklanan insanı kucaklayan evrenselliğin aranması. Yapmaya çalıştığı, bu topraklarda (Anadolu, Ortadoğu) yaşanan yaşamın felsefi resmini çıkarmak, tasvirini yaparak, bu yaşamın çekirdeğindeki evrenselliği ortaya koymaktır.

Başlıca eserleri şunlardır:

1. *Yönteme Hayır* (P. K. Feyerabend'dan çeviri), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1989.
2. *İyinin ve Kötünün Ötesinde* (F.Nietzsche'den çeviri), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1989.
3. *Ahlakın Soy Kütüğü Üzerine* (F.Nietzsche'den çeviri), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1990.
4. *Gülden ile Hoca*, Promete Yayınları, Ankara, 1994.
5. *Edmund Husserl Felsefesinde Mantık*, Vadi Yayıncılık, Ankara, 1995. *Düşten Düşünceye*, İmge Yayınevi, Ankara, 1996. .
6. *Keşiş, Cinler ve Tanıklar*, Seba Yayınları, Ankara, 1998.
7. *Hıyaran*, Vadi Yayıncılık, Ankara, 1997.
8. *Teknoloji Benim Neyim Oluyor?*, Alamuk Yayınları, Ankara, 1993, 2. baskı

ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 1999.

9. *Dünya Gönülden Gönüle*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 1999.

10. *Bilimin Bin Bir Yüzü*, Vadi Yayıncılık, Ankara, 1999.

11. *Yolculuk Hazırlıkları*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

12. *Hayatımızdaki İnce Şeylere Dair*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

13. *Teknoloji ve Mühendislik Üzerine Bir Yorum*, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yayınları, İstanbul, 2000.

14. *Gönülden Bilime Yolculuklar Kitabı*, Hece Yayınları, Ankara, 2002.

15. *Şen Bilim* (F. Nietzsche'den çeviri), Say Yayınları, İstanbul, 2002. *Eleştirinin Kıt-yılarında*, Hece Yayınları, Ankara, 2003.

16. *Muhabbet Şifadır*, Cengiz Güleç'le birlikte, Nar Yayınevi, Ankara, 2006.

17. *Yaşamla Yoğrulmuş Bilgi*, Say Yayınları, İstanbul, .

18. *Teknolojinin Gönülümle Ne İlgisi Var?*, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, An-kara, 2

19. *Deneyen Felsefe*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2008

Başlıca Fikirleri

Ahmet İnam, farklı bir düşünür olup düşüncelerini ince ince ve sabırla işlemektedir. İşlerken düşüncelerinin kavramlarını da üretmeyi ihmâl etmemektedir. Düşünceleri kadar, onlara giydirdiği kavram elbiseleri de defileye çıkabilecek cinstendir. Fakat ne yazık ki bunlar felsefe kamuoyunca bilinmemektedir. Şimdi onun belli başlı fikirlerini ve kavramlarını tanıyalım:

Felsefeden ne anlıyor?

Ahmet İnam'ın düşüncesinde, "Felsefe, kendini konu edinebilen bir uğraştır", "İç hesaplaşmalarla dolu bir eyleme biçimidir.", "Felsefe, bir hesaplaşma, açıklama, tartışma, anlama çabasıdır.", "Felsefe, bir imkânlar verme düşünebilme, anlayabilme, anlatabilme araştırmasıdır.", "Felsefe, seçenekleri araştırma olanakları verir."

Ahmet İnam felsefenin yaşanılmasını istiyor ve onunla kaynaşmış bir toplum özlüyor. Felsefecinin kimsenin aleti ve "tazısı" olmamasını, kimse tarafından kullanılmamasını arzu ediyor. "Onun bunun hizmetinde düşünceler üreten" kimselerin faaliyetini felsefenin "*tahriri*" olarak niteliyor.

Ahmet İnam, "*felsefenin gücü*" olmasını çok istiyor. Bu gücü yaratıcı felsefeciler koymalıdır, diyor. Böylece felsefe, yaşadığı ve yetiştiği kültür içinde *etkin* duruma gelmiş olacaktır.

Felsefenin yaşayışımızla ve diğer kültürel etkinliklerle olan ilişkisini felsefî açıdan sorgulayarak işe başlamak, felsefenin gücünü artıracaktır. Ahmet İnam bu safhada "felsefe ahlâkı" nı devreye sokmaktadır.

Peki, "Felsefe Ahlâkı" ve "Düşünce Ahlâkı" nedir?

Ahmet İnam, "etik" i "ahlâk olarak kavlıyor ve "moral yaşayışımızın üstünde felsefe düşünme " şeklinde anlıyor. Felsefeci, onun açısından, ahlâkın temel sorularından olan, "nasıl yaşamalıyım?", "nasıl bir felsefî etkinlik içinde olmalıyım?" sorularıyla işe başlamalıdır. Felsefe ahlâkçısı, olgusal, tarihî, dîni, mantıkî, kavramsal çalışmalara yaslanmalı, bu alanlarda yapılan çalışmalara çok duyarlı olmalıdır.

Felsefe ahlâkı, her şeyden evvel kendisini sorgulamayı sürekli gündemde tutmalıdır (nefis muhâsese). Tabii, düşünürümüz açısından felsefe ahlâkının sahası da geniş tutulmaktadır. Felsefe topluluğunun tutumları buna dâhildir. Bu toplumda felsefeci nasıl yaşayacaktır? Felsefeciler topluluğunun ahlâkî özellikleri nelerdir? Felsefeciler nasıl tartışmalıdır? Bu topluluk ürünleri yayarken ve değerlendirirken hangi ilkelere dayanmalıdır? Topluluğun liderliği, bunların otoritesi, topluluğa kabul veya/ve tard, topluluğun meratibi/hiyerarşisi, teşkilatlanması, topluluk içi eğitimin nasıl düzenleneceği, yürütüleceği, felsefecinin topluluk dışındaki hayatı, bu hayatındaki görüşleri, inançları, davranışları, kişiliği, değerleri gibi bütün meseleler tartışılması gereken felsefe ahlâkının meseleleri arasında.

Felsefe ahlâkının bu psikolojik, sosyolojik taraflarının yanında Ahmet İnam, bir de “felsefî düşüncenin ahlâkı”ndan bahsetmektedir. Ahmet İnam’ın kastettiği şey, felsefî kişinin temel görüşlerinin felsefe ötesi inançlara, görüşlere dayandığı, felsefî düşünmeye, felsefecinin içinde yaşadığı ortama çevredeki öğeler sızdığı için bu felsefe ötesi belirleyicileri, güçleri, felsefenin gündemine almak, onları sorgulamak, neticede onları felsefenin konusu hâline getirmektir. Buna “içselleştirme” diyor. Bunu da felsefecinin “kendini bilmesi” sorunu olarak görüyor. Düşünürümüz, “düşüncenin dile getirilmesini, sözlü veya yazılı olarak bir eylem biçimi” gibi algıladığı için “düşünce ahlâkı”ndan da bahsetmektedir.

Düşünürümüz nazarında düşünce ahlâkında genişlik, derinlik, coşku ve bağlanma var, bunlar da büyük önem arz eder.³

Felsefenin Alanı

Ya felsefenin alanı nerelere kadar uzanır? İnam, bu alanı, bazılarının aksine çok geniş tutmaktadır: Ona göre felsefenin sorgulayamayacağı hiçbir yaşama alanı ve yaşama biçimi yoktur. Hattâ “sezgisel, mistik anlama biçimleri üstüne de felsefeye düşünebiliriz.” Felsefe bilimi de yargılayabilir, bilim de felsefeyi.

Felsefe gençlere ve diğer insanlara nasıl ulaşacaktır? Bütün bilimlere, bütün kültür alanlarına genişleyerek bakmak, kavram çözümlenmeleri, anlam araştırmaları yapmak, felsefe tarihi birikimiyle bilim-kültür, kültür-hayat ilişkileri kurmak suretiyle yapacaktır.

Genç bu faaliyeti nasıl kavrayacak? Genç seçecek, seçtiklerini sorgulayacak, kendisiyle hesaplaşacak, eleştiriye açık olacak, sezgilerinde ısrar edecek. Bu suretle bir felsefe birikimini anlayabilecek. Ahmet İnam, derdi de dermanı da felsefede bulmaktadır..

Ahmet İnam felsefenin hazır reçeteleri olmadığı kanâatindedir. Çünkü felsefe, “konuşur, konuşTURUR, dinler, söyler, değişik seçenekler önerir” ama reçete vermez.

Peki, felsefe ne işe yarar? Daha doğrusu felsefe nasıl yapılır? Bu hususta çok farklı görüşler olmakla beraber, İnam’ın cevabı da farklı sayılır: “Felsefe genç kalmaya yarar.” Yâni sorunlarımız üzerinde konuşmaya, onların kavramsal köklerine inmeye, kavramlarla hayat arasındaki ilişkileri anlamaya, kendimizi aramaya, bilimsel neticeleri tartışmaya, kendimiz ve dünya ile hesaplaşabilmeye yarar.⁴

³ “Ne Var Felsefenin Ardında?”, agy., s.10-18

⁴ “Gencin Kendini Anlamasında Felsefenin Rolü”, *Yolculuk Hazırlıkları*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Felsefenin Ardında Ne Var?

Ahmet İnam, felsefenin önünü arkasını, gerisinde ne olduğunu da araştırıyor. O, bu husûsta üç soruya cevap aramakta:

1. Görünen felsefe mahsûllerinin arkasında onları belirleyen ne var?
2. Niçin felsefenin peşinden koşuyoruz?
3. Felsefe tarihî, akışında geriye ne bırakıyor?

Ona göre, felsefenin arkasında yine felsefe var. Felsefeden kaçış yok. O insanı her taraftan kuşatır. İnam burada farklı bir tâbir kullanır: "Çıplak felsefe:" "Temellendirmelerden önce gelen, işlenmemiş, ham, giyinik olmayan felsefe ham felsefedir." Onun elbisesi nedir? "Kumaşı temellendirmelerle dokunmuş, akla dayalı bir örgüdür.", "Çıplak felsefe, felsefeye başladığımız yerdir." "İçinde bulunduğumuz kültürün, zaman diliminin, kişiliğimizle, inanç ve tavırlarımızla ilgili can alıcı özelliklerimizi barındıran, temel kaygılarımızı göz önüne seren felsefe". Çıplak felsefe aslında dünyaya olan tavrımız, niyetlerimiz ve hedeflerimizdir.

Bundan sonra ne olacak? Örtünerek yavaş yavaş çıplaklıktan kurtulunacak ve "ham felsefe"ye ulaşılacak. Bu, çoğu zaman devralınan, bize malzeme veren ve çıplak felsefenin tâyin ettiği felsefedir. Hesaplaşmanın başladığı bir ön felsefedir.

Felsefe Nasıl Yapılır?

Felsefe bir yol üzerinde yapılıyor. Peki, bu yol hangi yol, nasıl bir yol, nerede, kim çizmiş bu yolu? Ahmet İnam'ın cevabı farklı ve millîlik taşıyan bir cevap: "Yolun geçeceği arazi, kültürümüzle verilmiş. Yol bu arazi üzerinde yapılacak." Üstelik arazinin biçimini değiştirmek imkânı da mevcut yâni çukurları doldurmak, "Uçurumlara köprü yapmak, tepeleri düzlemek" gibi. Bu, "kâşif ruhu taşıyan" bir felsefe olmalı, hazıra konmamalı. Birbirini besleyen tartışma, eleştiri, haberleşme, ateşlerin yeniden yakılması ve îcâbında söndürülmesi suretiyle yürüyerek felsefe yapılır; bunun için felsefenin ardından koşulur.⁵

Felsefeci Patolojisi Nedir?

Ahmet İnam, felsefenin muhtevâsını, yapılışını irdelerken, felsefecinin patolojik durumunu da irdelemeyi ihmâl etmemektedir. Çünkü onun nazarında felsefeci "kendi kültürünün ve felsefenin patologudur." Ahmet İnam, millî kültüre ve düşünceye sık sık bağıllık gösterip vurgu yaptığı için sağlıklı bir Türk düşüncesinin oluşmasını çok arzu etmektedir. Bunun gerçekleşmesini engelleyecek bir takım mânîler her zaman vardır. İşte Ahmet İnam bu engelleri önce teşhîs, sonra teşhîr ve sonra da tenkit etmek için kolları sıvıyor, "hastalıklı felsefeci tipleri"ni bir bir ortaya koyuyor. Bu tipler ölmüş, yaşıyor ve gelecekte yaşayabilirler. Bazı hâllerde de kültürü canlandırmış olabilirler.

Felsefî sağlığın ne olduğunu tespît için felsefî patolojiye dönmek ve patolojik felsefeci tiplerini teşhîr etmek için çab alıyor. Sıhhatli felsefeci "yaratıcı olabilen, üretmekten korkmayan, sorumluluk duygusuna sahip, derin, geniş, yüksek felsefî yaratmaların peşinde" koşan felsefecidir. Düşünürümüz nazarında "Felsefî hijyen", çarpıklıkların farkına varılmasıyla başlar. Bu da başlıca üç noktada görülebilir:

⁵ "Türk Felsefe Düşüncesini Ararken", agy., s.64-68

1. Felsefecinin alanıyla olan ilgisinden ortaya çıkan çarpıklıklar: Bu da dörde ayrılabilir:

1.1. Öz-eleştiriden mahrûm olan felsefeci, ne yaptığını, hedefinin ne olduğunu bilmeyen kimsedir. Sağlıklı özeleştiri; yanlışları tamir edebilen, hedefindeki zorlukları gösteren, eksikliği-gediği tamamlayan, böbürlenmeye düşmeyen, kısırlığa yol açmayan felsefecidir.

1.2. Felsefe de yapıları anlama ve tenkit bozukluğudur. Bu da saplantılı yâhut "felsefi tazılık" yapan felsefecilerden meydana gelen grup. Buradaki "Felsefi tazılık" tâbiri yerinde ve güzel bir tâbir olup "dünyada yeni olarak ne olup bitiyorsa onun peşinde seğirtip durmak." anlamında kullanılmıştır.

1.3. Felsefe tarihini, bilgisini kullanamamaktan doğan çarpıklıklar: Eski Yunan'ın, Aydınlanma'nın ağına takılmış, onlardan bir türlü kurtulamayan tarih-saplantılı felsefeciler buna örnektir.

1.4. Felsefe dışı kültür alanlarını kavrayamamaktan doğan çarpıklıklar: Bilim, felsefe gibi alanlarla ilgisini koparmış veya onlara fazla bağlanıp kalmış, felsefi şişkinliğe uğramış, felsefeyi, bilimi, sanatı ve dîni yerin dibine batıran, tahrîp etme saplantısı olan felsefeciler.

1.5. Felsefenin kültürle, hayatla olan bağlarının çarpık algılanması neticesinde doğan patolojik hâller: Hayatı fazla yücelten tipler ki bunları İnam "hayatkeş felsefeci" olarak niteliyor.

Felsefenin hayatla hiç ilgisinin olmadığını söyleyen patolojik felsefeci tiplerini de "Çatalkafa felsefeci" olarak tavsif ediyor. Yâhut felsefeden hayat kılavuzluğunu bekleyen tipler. Kendi felsefi çabasının hayatın zorluklarını çözdüğünü ileri süren felsefecilere de "Felsefi Mesih sapkınlığı" olan tipler olarak bakmaktadır.

2. Felsefecinin kişiliğinden ve tavrından ortaya çıkan felsefe hastalıkları. Zihin istiklâlinden mahrûm olma, "felsefi borazanlığı" tutsaklığı, forsallığı doğurabilir. Kaygı fazlalığı, paranoyak felsefeciler yaratabilir. Sabırsız felsefeci, sığ, küt kafalı ve yılgın tiplerden olur. Güven duygusunun dengeli kullanılmayışı, sığlığa, kısırlığa, olumsuz "felsefe muallimliğine, mütercimliğine, Mesihliğe" götürebilir.

Burada İnam, bir noktaya parmak basıyor: O da kendi kültürümüzle, kişiliğimizle ve hayatımızla felsefe arasındaki köprüyü yaratıcı olacak tarzda kullanmamızın şartını ortaya koyuyor: Eleştiri alış-verişi ve iletişimin sağlıklı işleyişi.

3. Felsefe çalışmasındaki bozukluklardan doğan hâller: Bunlar da temel felsefi dayanaklarımızı fark etmeden, belirsiz bırakmaktan doğan boşluktaki felsefeci tipi, akıl yürütmelerde, çıkarımlardaki belirsizliklerden "kavram terziliği" yapmaktan doğan tipler.

Türkçede felsefe yaparken felsefi sağlığımızı korumanın yolu da bu patolojik hallere dikkat etmekten geçer. Fakat Ahmet İnam, felsefecilerin içinde hiç sağlam adam bırakmamışa benziyor? Ahmet İnam'ın patoloji laboratuvarına düşmemeye dikkat etmek lâzım. Bunun ölçülerini düşünürümüz koymazsa bir gün o laboratuvara kendisi de düşebilir!⁶

⁶ "Türk Felsefi Düşüncesinin Sorunlarının Saptanabilmesi İçin Bir Model Önerisi", agy. s.69-75

Türk Felsefi Düşüncesi Nedir?

Ahmet İnam, Türk düşüncesi ve sorunları üzerinde durmayı ihmâl etmemekte ve bu konuya ayrı bir önem atfetmektedir. Niçin Türk düşüncesine bu kadar önem veriyor? Cevap: Ben kimim, nerdeyim, ne yapabilirim, nasıl yapabilirim? gibi kimlik tespiti yapan sorulara cevap bulabilmek, kendi toplumunun kültürü içinden felsefe sorunlarını çözebilmek için bu konuya eğilmektedir.

Ahmet İnam, dünyadaki felsefe tartışmalarını, yayımlarını yönlendiren, gündemi belirleyen merkezlerin bizde bulunmamasından şikâyetçi. Bundan dolayı bizim merkezde değil çevrede bulunduğumuzu söylüyor. Çevre-merkez ilişkisinin nasıl olması lâzım geldiği hususunda bazı tespitler yapıyor. Fakat ondan evvel Türk felsefi düşüncesinden ne anladığını belirtelim. Ahmet İnam bunu şöyle ifade ediyor:

“Başlangıcından bu yana, olanca sorunlarıyla ve çözüm denemeleriyle gelen felsefe Türkçe’den, Türk toplumunun içerdiği ya da gebe olduğu yaşama biçimlerinden geçerek, bir toplumun kendine özgü kültüründen, duyarlılığından, dünyaya bakışından etkilenecek, bir anlamıyla Türkiye’yi yaşayarak yapılan, yapılmaya çalışılan katkılara, Türk felsefi düşüncesi diyorum.”Bize özgü felsefi düşünce nasıl olacak? Sorusunu da şöyle cevaplandırıyor:

“...bir yandan geçmişin ve şimdinin araştırılıp irdelenmesiyle keşfedilecek, diğer yandan yaratıcı çalışmalarla bizim icadımız olacak.”

Peki, bu felsefi katkı ne işe yarayacak? “Doğu ya da Batı felsefesini zenginleştirip derinleştirmekle kalmayacak, ayrıca Türk kültürünün gelişmesine, özgünlüğünün fark edilmesine ve yaratılmasına yardımcı olacaktır.”

Gelelim tespit ve tavsiyelerine:

1. Merkezle hesaplaşmadan, merkezi özümseyip süzgecimizden geçirmeden yaratıcı olamayız.
2. Merkez tarafından yutulmamaya, çevrenin bir işçisi olmamaya dikkat etmek gerekir.
3. Çevre, merkezin oluşturduğu tartışmalara seçenekli çözümler getirmelidir.
4. Çevrede merkezin görüşlerine karşı görüşler geliştirilmelidir.
5. Çevre güçlenerek bir merkez durumuna geçebilir. Tıpkı Viyana çevresi felsefecilerinde olduğu gibi.

Bu noktada Ahmet İnam bir ayırım daha yaparak felsefenin işleyişinin, iç ve dış işleyiş dediği yeni iki kavramla yürüdüğünü ifade eder.

“İç işleyiş”ten kastı, “sorunların, kavramların, çözüm önerilerinin, onları oluşturan dilden, tarihten, coğrafyadan, toplumsal ve siyasal yapıdan bağımsız bir kurgusunun olması” imkânıdır.

“Dış işleyiş” ise “iç işleyişi sarıp sarmalayan, tümüyle olmasa da zaman zaman, büyük ölçüde belirleyen tüm kültürel ve doğal etkiler”dir.

İdeal Bir Felsefe Eğitimi

Ahmet İnam, buradan felsefe eğitimine atlıyor ve ideal bir felsefe eğitiminin neler vermesi gerektiğini tespit ediyor. Ama ondan önce neden felsefe eğitimi? Sorusuna cevap arayalım.

Burada "Nasıl felsefeci yetiştirilebilir?", "Bir felsefeci ne ile donatılmalıdır?" soruları felsefe eğitiminin temelini teşkil eder. Felsefeci, ilerde karşılaşacağı sorunları alt edebilecek şekilde donatılmalıdır. Düşünürümüze göre, felsefenin de bir *laboratuvarı* var. Felsefecinin de işini görmek için araç-gereçleri var. Felsefecinin *laboratuvarı* felsefe metinleridir. "Metinle baş başa kalmak, *laboratuvarı* girmektir, bir bakıma." Felsefecinin okunan metni anlayabilmesi, *laboratuarda* hangi araçları kullanacağı hususunda bir ön çalışma yapması zorunludur. Yalnız metni anlamak için metnin içinde yazıldığı kültürel ortamın nazara alınması gerekir. Metin okumalarından sonra felsefe heveslisi, yazmaya, düşüncelerini etkin bir şekilde ifade etmeye çalışmalıdır.⁷

İdeal bir felsefe eğitimine gelince: Bu, öğrenciye, şu üç esası kazandırmalıdır: Felsefi kişilik, felsefi toplumsallık, felsefi evrensellik. Dolayısıyla felsefeci, öğrencisine "kendini, toplumunu, dünyayı öğren, anla, irdele" demeli.⁸

Felsefeci, özgünlüğünü kendi millî kültürüyle kazanmalıdır. Bu noktada felsefeci, ön-felsefenin farkına varmak, anlamak, yorumlamak ve yaratmak durumundadır. Bu, nasıl gerçekleşecek? Düşünürümüz buna da cevap buluyor? Yaşama biçimini "çıplak felsefe", dilini, toplumunu, tarihini "ham felsefe" olarak tanımakla gerçekleşecek. Tabii ön-felsefeye takılıp kalmamak şartıyla Zîrâ ön-felsefe, zaten, iç-felsefeye katkı yapmak için yapılmalıdır. Ahmet İnam bir hüküm ile bu konuya son veriyor: "İç felsefe yaşamımızda yerini almadan gelişemez." Demek ki iç-felsefe içimizde içselleşmeden, Türk felsefesinden bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Bilime Bakışı

Ahmet İnam, bilimle ilgilenmenin gerekçesini şöyle tespit ediyor: Düşünceyi geliştirmek, kendimize özgü kültürü oluşturmak, diğer görüşlerin papağanı olmamak için bize yakışan bilim yorumunu ortaya koymak. Görüldüğü gibi, burada da kendimize özgü yâni millî kültürü geliştirmeyi esas hedef olarak almaktadır.

Bilim, evrenin yorumu, açıklaması ve anlaşılması çabasıdır. Bilime ve onun çocuğu olan teknolojiye teslim olmamak, onun üstüne gitmekten kaçınmamak lâzım. Bilimin "Sokratçı at sineği" anlayışıyla rahatsız edilmesi, icâbında alaya alınması taraftarı olan Ahmet İnam bu anlayışa bilim düşmanlığı denirse kendisinin "bilim düşmanı" olduğunu belirtmekten çekinmemektedir. Aslında bu bir bilim düşmanlığı değil, bilimi de başarılarıyla, ekşiği ve gediğiyle anlama gayretidir. Onun karşı olduğu tekerci bilim yorumudur. O, "Bilim adına, bilimin tek bir açığı tutsak edilmesi"nin, "bilime tapanların, bilim yobazları"nın da düşmanıdır. Bilimi anlamaya çalışırken bilimin araştıran, gözleyen, yoklayan mantığıyla düşünen insan'ın da dostu olduğu görülür. Ona göre herkes bilimi anlamaya çalışmalı, eleştirmeli, kendinden bir parça saymalıdır. Yeter ki bilimi kutsallaştırmasın, dolayısıyla ona yabancılaşmasın. Aslında düşünürümüzün fikrine bakılırsa "bilim düşmanlığı da bilimden bir etkilenmedir; onunla -olumsuz da olsa-ilişkide olmak demektir." Onun şiddetle muhâlif olduğu husûs, bilimin bir iktidar aracı, bir baskı

⁷ "Türkiye'de Felsefe Eğitimi", Yeni Dergi, Ocak, 1975

⁸ "Türk Felsefi Düşüncesinin Sorunlarının Saptanabilmesi İçin Bir Model Denemesi", agy, s.74

vâsıtası olarak kullanılmalıdır.⁹

Teknolojiye Bakışı

Teknoloji konusunda oldukça çok yazısı bulunan Ahmet İnam'ın görüşlerini özetlemekte dayanabileceğimiz yazılarından biri de "Teknoloji Bilim İnsan İlişkisinin İnsan Yaşamındaki Yeri" adlı makalesidir.¹⁰

Bu makalesinde, teknolojinin insanın dünyaya karşı belli bir duruşuyla ortaya çıktığını ileri sürerek bu duruşu bütünleyen diğer duruşlarla ilgisine değiniyor. Ona göre, teknoloji insan yaşamında onsuz edemeyeceğimiz bir var olma olanağıdır. Bu olanak ancak diğer insan olma olanaklarıyla âhenk içine sokulabildiğinde anlam kazanır. Bunu sağlayacak olansa insanın birey ve toplum olarak geliştirmesi gereken gönlüdür.

Değerlendirme

Buraya kadar tespîte ve tâyine çalıştığımız başlıca fikirleriyle Ahmet İnam'ın ince fikirli, kendisi de dâhil, her şeyi ve herkesi tenkit süzgecinden geçirmekten, fikirlerini samimiyetle ve açıkça açıklamaktan çekinmeyen, bunu bir "felsefe namusu" bilen, fikirlerinin kavramlarını üretebilen, düşüncelerini kavramlaştırmak kabiliyetine sahip cins bir düşünür olduğu anlaşılmaktadır. O,"nev'i şahsına münhasır" bir *düşüngen* (Bu kelimeyi atılgan, çalışkan, alıngan vezninde çok düşünen mânâsında kullanıyorum.), bir filozoftur. Bütün endişesi, Türk kültürünün "yeniden anlamlı kılınması" çabasına "bir kıvılcım çakmak" olan Ahmet İnam'ın Türk düşüncesine katkısının tahmininden fazla olacağını söylemek yanlış olmaz. Çünkü o, "Bizde neden felsefe yok?" yahut "Bizde felsefe olmaz" diye kestirip atanlara bunun bir "*boşalma*"dan başka bir şey olmadığını ve yapılabilecek en kolay işin bu olduğunu hatırlatarak cevap veriyor.

Ahmet İnam, Türkiye'de sosyal değişimi, felsefi düşünceyi, onun düşündüğü tarzda benimsemiş gençlerin çoğalması ve yaygınlaştırılması vâsıtasıyla gerçekleşeceğini ve böyle îzâh edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Abstract

A Philosopher: Ahmet Inam (His Life and Works)

In this paper I deal with Ahmet Inam's life, his works and make an attempt to analyse some of his philosophical views. Inam is one of the most leading Turkish philosophers today. Inam received his PhD from Department of Philosophy, Faculty of Literature, Istanbul University; in1980; the topic of his dissertation is *The Place of Logic in Edmund Husserl*. His philosophical interests lie chiefly in logic, phenomenology, and philosophy of science, philosophy of life, ethics and literature. He has nearly twenty books and many articles on different philosophical topics. His philosophical writings are very clear, smooth and somehow critical. Inam is a different

⁹ *Bilimin Binbir Yüzü*, Vadi yay., Ankara, 1999, s.15-16

¹⁰ *Teknoloji* (Derleyen Mahmut Kiper), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 2004, s. 16-33

kind of philosopher; in some cases, he tries to develop new philosophical concepts or modify the contents of some well-known concepts. For him making philosophy is to be on a road in which we find ourselves culturally. This paper aims to give an outline on his main philosophical views and express his place in modern Turkish thought.

Keywords: Philosophy, Ethics, Phenomenology, Logic, Science, Modern Turkish Thought.